

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De zeventig jaar na Oud

door Jan Dirk Snel De auteur is historicus.

In 1946, het jaar waarin deze geschiedenis een aanvang neemt, verscheen *Honderd jaren*, waarin P.J. Oud de ‘hoofdzaken der Nederlandsche staatkundige geschiedenis’ sinds 1840 schetste. Vanaf 1979 bewerkte de Nijmeegse historicus Jac. Bosmans de zevende en volgende drukken en vulde die telkens aan tot de eigen tijd. Vanaf 1990 groeide daaruit een afzonderlijk tweede deel, dat in 2011 resulteerde in een zelfstandig werk, eenvoudig *Parlementaire geschiedenis van Nederland* geheten, geschreven samen met Alexander van Kessel. Na een kort overzicht van de voorgaande eeuw – de eeuw van Oud dus – begint dat bij de oorlog.

Andere visie

In zekere zin zou men *Zeventig jaar zoeken naar het compromis* als de meer dan drie, of bijna vier, keer zo dikke pendant daarvan kunnen beschouwen. Het is het vervolg op het vijf jaar geleden gepubliceerde *De eerste honderdvijftig jaar* van de hand van J.Th.J. van den Berg en J.J. Vis – Joop en Jan voor intimi. Bert van den Braak, die de overleden Vis verving, nam het leeuwendeel voor zijn rekening. De titel van het eerste en nu dus indirect ook het tweede deel zinspeelde duidelijk

op Oud, maar getuigde meteen ook van een andere visie, waarbij niet de vertegenwoordiging *bij* de macht, maar de veronderstelde volkse machtsuitoefening *zelf* vooropstond. Oud begon niet bij de oprichting van het koninkrijk in 1815, maar rond 1840, toen de splitsing met België afgehandeld was en de volksvertegenwoordiging enig reëel tegenspel aan de koning en de ministers ging bieden. Van den Berg en Vis daarentegen begonnen een stuk of vier, vijf staatsvormen eerder: bij de Nationale Vergadering, die in 1796 na de Bataafse Revolutie bijeenkwam en pretendeerde dat het Bataafse volk aldus zichzelf regeerde. Inderdaad, de gedachte van de volkssoevereiniteit.

In zekere zin is dat lange tijd verfoeide denkbeeld inmiddels praktisch en onuitgesproken teruggekeerd. Dat een regering – dat is ook na de Grondwet van 1983 meestal nog de juiste term en niet het nu veelvuldig gebezigde, doch aconstitutionele ‘kabinet’ – bij aantreden de instemming van de volksvertegenwoordiging behoeft, was al langer duidelijk. De auteurs beschrijven echter hoe het parlement zich de laatste decennia van medewetgever en bescheiden controleur achteraf ontwikkeld heeft tot een ‘mederegering’ die ook van tevoren wil

**B.H. van den Braak en
J.Th.J. van den Berg**

*Zeventig jaar zoeken naar het
compromis. Parlementaire
geschiedenis van Nederland. Deel II:
1946-2016*

Bert Bakker | 2017 | 956 pp. |
€ 55,00 | ISBN 9789035141827

meepraten, hetgeen zich uit in talloze moties, amendementen, initiatiefwetten en debatten over voorgenomen beleid in plaats van over formele wetgeving. Tegelijk peilt de regering via nota's en andere middelen van tevoren vaak alvast welke kant het op moet. Hoewel de Staten-Generaal steeds bemoeizuchtiger zijn geworden, zijn de ambtelijke staven op de ministeries oneindig sterker gegroeid. Ook een parlementaire geschiedenis draait in feite om wat regeringen voorstellen en wat vaak onzichtbaar door ambtenaren uitgedokterd moet zijn.

Niet dik

Je zou goed kunnen betogen dat dit overzicht met ongeveer dertien bladzijden per jaar helemaal niet zo dik is, als je het bijvoorbeeld legt

naast *Het jongste verleden* (zes delen, 1947-1951), waarin Oud, voor hij als toetje aan *Honderd jaren* begon, tijdens zijn ambteloze oorlogsjaren in 2350 bladzijden de parlementaire geschiedenis tussen 1918 en 1940 beschreef (ruim 100 bladzijden per jaar dus). Zoals hij daaraan als Kamerlid en minister ruimschoots had deelgenomen, figureert auteur Joop van den Berg in een aanmerkelijk bescheidener rol – enkele jaren Eerste Kamerlid – ook in dit werk. Het vervolg op Ouds grote werk moet men eerder zoeken in de aanvankelijk steeds dikkere en daarna weer handzamere delen die het door F.J.M. Duynstee opgezette Centrum voor Parlementaire Geschiedenis (CPG) vervaardigde over de naoorlogse regeringen van Schermerhorn-Drees tot tot dusverre De Jong (1945-1971).

Vijf delen

Dit handboek, dat qua omvang dus een soort tussenvorm is, bestaat uit vijf delen en in totaal ruim vijftig hoofdstukken. De jaren tot 1959 worden in de eerste deeltitel omschreven als die van ‘terugkeer van het vooroorlogse bestel’, maar in de afsluitende terugblik als ‘jaren van herstel en vernieuwing’. Die laatste typering is juist. Het einde van de oude confessionele coalitie onder leiding van de christelijk-historische jonkheer De Geer in 1939 markeerde de echte doorbraak. Democratisch socialisten – die de marxistische sociaaldemocratie aflostten – en al even vooruitstrevende katholieken konden, met steun van (soms schoorvoetende) protestantse confessionelen en liberalen, de sociale welvaartsstaat in de steigers zetten. Samen met de liberalen rondden de confessionelen dat project in de jaren zestig trefzeker af. Daar zouden christendemocraten als erfgenamen ook nu nog weleens wat trotser op mogen zijn.

De vernieuwing was daarmee in principe voltooid. Wat volgde aan groep om democratisering, loze polarisatie – ingezet door uitgerekend Oud – en direct daarna geneuzel over de ‘crisis’, of zelfs het ‘einde’, van de verzorgingsstaat, was in feite niet meer dan een logisch gevolg van de nieuwe rijkdom en een kwestie van aanhoudend groot onderhoud. ‘Hoogtij en verval

van de KVP’ heten de jaren tussen 1959 en 1973 veelzeggend, waarna de merkwaardige, maar nog immer als significant herinnerde negen jaren tot 1982 zowaar een eigen, derde deel (‘Polarisatie en ontzuivering’) krijgen. Terwijl in de jaren zestig velen het toen amper een halve eeuw fungerende systeem als hopeloos verouderd beschouwden, functioneert het wederom een halve eeuw later nog uitstekend, juist door de enorme flexibiliteit van de evenredige vertegenwoordiging, zou ik zeggen. De auteurs lijken het wat te betreuren dat de ‘sterk depolitiserende en juridiserende aanpak’ van de grondwetsherziening in 1983 wel tot een ‘kale’ tekst, maar nauwelijks tot vernieuwing leidde. ‘Wie kon daar nu geestdriftig van worden?’, vragen ze. Ik zou zeggen: daar is een grondwet niet voor.

Wel heeft de wellicht soms onvermijdelijke ‘liberalisering onder Lubbers en Kok’ (deel vier) bijgedragen aan minder vastheid, die uitliep op de ‘versplintering in onzekere tijden’ (deel vijf) sinds 2002. De vaste aanhang van de grote naoorlogse hoofdrolspelers is teloorgegaan, terwijl de liberalen, toen een zielig hoopje, nu de structureel grootste, maar toch ook weer niet erg omvangrijke aanhang hebben. Na de oorlog waren volksvertegenwoordigers, veelal geschoolde juristen, stevig verworteld in diverse standsorganisaties.

Nu komen ze van allerlei kanten aanwaaien en zitten ze gemiddeld vier jaar. Dat partijen vanaf de electorale fluctuaties die in 1994 inzetten, ook de lijsten nog eens keer op keer gingen ‘vernieuwen’, was voor de continuïteit en de kennis van zaken niet best.

Wie goed kijkt, ziet dat de zeventig jaar vooral bepaald werden door de geweldige sprong in welvaart, mogelijk gemaakt door de moderne technologie en de mondiale nakoloniale economische orde. Ook morele en levensbeschouwelijke verschuivingen kunnen alleen tegen die achtergrond begrepen worden. De Nederlandse politiek, steeds meer binnen een Europees kader, wist echter alles uitstekend in goede banen te leiden. ‘Zorgstelsel, sociale zekerheid, onderwijs, pensioenstelsel, maar ook spoorwegbedrijf en wegennet behoren tot de beste van de wereld’, merken de auteurs terecht op, en ze zetten hun opsomming nog even voort. Altijd weer was er de bereidheid om tot consensus te komen. De titel klopt helemaal. Dat ‘zoeken’ staat niet fraai – *Zeventig jaar compromis* was krachtiger geweest – maar geeft wel de essentie aan: enig voorafgaand politiek theater is essentieel.

Stille werkers

De auteurs merken ergens op dat tachtig procent van het wetgevende werk in de Kamers nooit de media haalt. Zo

kunnen zelfs in dit uitgebreide werk, dat wel enige voorkennis veronderstelt, niet alle gebeurtenissen, ontwikkelingen en namen opgesomd worden. Soms wordt een Kamerlid pas bij vertrek voor het eerst genoemd. Een degelijk wetgevingsjurist als Vincent van der Burg (1979-1998) ontbreekt helemaal. Dat is geen verwijt aan de auteurs. Het geeft vooral aan hoe ons bestel gedragen wordt door stille werkers op de achtergrond.